

Krig og okkupasjon i 1940

Replikken 16/3-71

Replikk til professor Skodvin fra h.r.advokat Wiesener

103157

Hvis jeg ikke har misforstått redaksjonen, er vi «på tampen» av denne diskusjon. Det er synd, for det er ting som tyder på at vi begynner å komme til saken. Men for å redusere det mulige leserinntrykk at professor Skodvins innlegg den 9. ds. inneholder tilstrekkelige svar på de spørsmål jeg hadde stilt ham, ber jeg om så kort som mulig å få bemerke:

1. Jeg etterlyste historikeren drøftelse av Norges og Europas militære situasjon i juni 1940, og presiserte særlig den dyptgripende defaultisme dengang, som en vesentlig for-tolkningfaktor bak avtalen i Trondheim. Det lå i situasjonen at det var tyskerne som måtte diktere vilkårene, og at norsk ønsketenkning hadde liten relevans, når den ikke engang ble bragt til uttrykk i avtaleteksten.

Det stemmer at avtalens ordlyd var lite kjent i 1940. Dette skjerper ytterligere betydningen av selve situasjonen som folkelig for-tolkningfaktor.

Professoren svarer på dette med å vise til sin artikkel i Aftenposten 13. januar i år. Om noen vil umake seg med å slå etter der, vil han lete forgjeves efter en slik drøftelse som den jeg etterlyste.

2. På mitt spørsmål om det nettopp i den daværende situasjon var absurd å mene at Norges reelle krigsdeltagelse tok slutt med juni-avtalen, svarer Skodvin: «Nei, kvifor skulle det vera absurd?»

Her har vi ialfall et punkt

hvor jeg kan endossere svaret hans og videresende dette til rettsoppgjørets forsvarere. Det er fra det hold jeg har karakteristikk «absurd», og den synes å være på linje med tesen om at «alle måtte vite».

3. Skodvin sier at general Ruges telegram til Stockholm 8/6-1940 «ikke opplyser noko» om generalens fullmakt. «Det er no til det monotone påvist», sier han, «at fullmakta berre gjeld dei styrkar som vart verande i landet, og at tyskarane var klar over dette».

Jeg skal ikke bestride monotoneiteten i professorens påstand. Men jeg kan ikke derfor erkjenne at påstanden kan betegnes som en påvisning. En kategorisk erklæring fra generalen om at han ikke bare har fullmakt, men endog ordre, fra konge og regjering til å innstille fiendtlighetene, ble meddelt tyskerne som forutsetning for en forhandling om de vilkår som det var opp til den daværende seierherre å stille.

Denne forlangte ubegrenset fullmakt hos den norske forhandler, og på den bakgrunn underskrev Ruges representant Roschér-Nielsen på de samtlige norske stridskrefter nedla våpene. Mulig reservatio mentalis er irrelevant. Når det gjelder betydningen av ordlyden «die gesamten norwegischen Streitkräfte», står det i avtalen at den tyske teksten skal legges til grunn for forståelsen. Altså ikke professor Skodvins sproglige akrobatikk.

4. Angående general Buschenhagen er bare å gjenta at hvis historikeren Skodvin med objektiv forskervilje hadde tatt seg inn i hva Buschenhagen mente i 1940, i 1963, i 1969 og idag om juni-avtalen i Trondheim, kunne han ha spart seg sitt ikke overintelligente spørsmål om stabsjefen «meinté det motsatte av det som står i meldingane».

Den tyske hovedforhandler ved anledningen har ikke levet Skodvins tolkninger megen anerkjennelse. Det er bare spalteplass som skal til for, om nødvendig, å referere hva Buschenhagen har sagt.

5. Angående offiserenes seresord svarer Skodvin at «dei offiserar som straks førde krigen vidare,» ikke ga noe seresord. Det stemmer naturligvis. Men det var påfallende få. All honnør til disse få, men det var neppe mer enn et etiketteforsvar som fulgte med til England. Selve forsvarssjefen fulgte ikke sin fortsatt krigførende konge og regjering, men ble tilbake og gikk frivillig i tysk krigsfangenskap.

Og så kommer et vidunderlig argument fra professoren: «Dei offiserane som ga seresord i Nord-Norge» om ikke å krige videre, de gjorde det, sier han, «meir enn 14 dager etter at Wiesener meiner at krigen var slutt».

Men ser ikke Skodvin at dette bare understreker og skjerper betydningen av at seresordene ble gitt? De ble ikke avgitt i selve nederlagsstemningen den 10. juni, men først etter 14 dagers avklaring og moden overveielse, og etter 14 dagers oppfordring til å finne alternativer, hvis tesen om at landet skulle krige videre med våpen i hånd, var riktig.

6. Når jeg spør om administrasjonsrådets, presidentskapets og mange andre bra folks opp-treden sommeren 1940 hadde vært tenkelig, om disse hadde visst at Norge fortsatt tok del i reell krigføring, svarer Skod-

vin med et økseskaft om hva et medlem av Quislings kommissariske regjering engang uttalte. Senere siterer han Quisling selv fra et ubebersket propagandautfall mot «den landsforræderske emigrantkikk» i London, «som er alliert med en makt som blokerer deres fedreland». Skodvin solidariserer seg her med Quislings «heilt korrekte syn», nemlig at «Norge var alliert med Storbritannia».

For det første danner vel ikke Quislings propagandavurderinger noe pålitelig bevis for karakteren av Norges krigsdeltagelse. Men for det annet hadde Quisling slett ikke sagt hva Skodvin legger ham i munnen. Han sa ikke at Norge var alliert med Storbritannia. Det var den «emigrantkikken» som han sto og skjelte ut, han mente hadde alliert seg med Storbritannia.

Professoren kommer endog trekkende med den rettslig sett uhyrlige Lex Ellilfsen som ytterligere et økseskaft til diskusjonen. I egenskap av Ellilfsens forsvarer hadde jeg selv den makabre fornøyelse som den første her i landet å gå løs på denne ujus for særdomstolen. Hvorved jeg pådro meg politigeneral Marthinsens dengang ikke helt ufarlige unåde. Men hva har Lex Ellilfsen med mine spørsmål til Skodvin å gjøre?

7. Professoren erkjenner forskjellen mellom en advokats og en forskers funksjoner. Advokaten er partsrepresentant og slåss for et bestemt syn. Til dette formål har han både rett og plikt til innenfor sakhagens ramme å være partisk. Det er opp til hans ærede motpart å varetta motargumentene. Til doms over hele fektningen slitter en objektiv domstol. En forsker skal derimot selv være objektiv — ialfall som en grunnregel. Skodvin går kanskje uvørent langt i erkjennelsen av dette. Han betegner det som en «dødsynd», at en forsker ikke er objektiv.

Men kan han med hånden på hjertet hevde at han ikke i denne avisdiskusjonen, som har pågått i måneder, har prosedert et bestemt partsyn i et meget omstridt spørsmål?

Å påvise dette i tilstrekkelig bredde, om han skulle benekte det, er først og fremst et spørsmål om spalteplass. Stoffet er både omfangsrikt og ømfintlig.

Inntil videre konstaterer jeg at professoren tar kritikken som «ei alvorleg skuldning». Han vil endog ha det til at mine spørsmål til ham tar sikte på «å avsløra ein svindel» fra hans side. Uttrykket svindel er hans og ikke mitt. Jeg tror at vi i det lengste skal holde den forklaring åpen at det kan være professorens skjønn som svikter, hvis han tror seg upartisk i disse tingene.